

4. VYHODNOCOVÁNÍ REALIZACE KONCEPCE A JEJÍ AKTUALIZACE

4.1. Indikátory

Hlavním cílem opatření, navržených v této Konceptci, je dosažení požadovaných hodnot imisních limitů pro jednotlivé znečišťující látky ve stanovených lhůtách a dále dosažení doporučených hodnot krajských emisních stropů do roku 2010. Proto jsou **hlavní indikátory**, na jejichž základě bude vyhodnocováno plnění cílu Konceptce, navrženy následujícím způsobem:

4.1.1. Emisní indikátory

- meziroční změna celkových emisí oxidu siřičitého
- meziroční změna celkových emisí oxidů dusíku
- meziroční změna celkových emisí amoniaku
- meziroční změna celkových emisí těkavých organických látek

4.1.2. Imisní indikátory

- meziroční změna výměry oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší pro suspendované částice frakce PM₁₀
- meziroční změna výměry oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší pro oxid dusičitý
- meziroční změna výměry oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší pro oxid uhelnatý
- meziroční změna výměry oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší pro benzen
- meziroční změna výměry oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší pro ozón
- meziroční změna průměrných ročních koncentrací pro znečišťující látky, u kterých není indikováno překračování imisních limitů (oxid siřičitý, olovo, kadmium, arsen)
- meziroční změna imisní zátěže polycyklickými aromatickými uhlovodíky, amoniakem, niklem a rtutí (zde zatím není dostatek informací)

Oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí ta část území města, na které dochází k překračování imisního limitu (imisních limitů).

4.2. Cyklus vyhodnocování a aktualizace

Z povahy navržených indikátorů vyplývá jako nejvhodnější **roční cyklus vyhodnocování**, který by proběhl za daný rok vždy ve čtvrtém čtvrtletí roku následujícího (emisní data z databáze REZZO jsou obvykle k dispozici v září a lze předpokládat, že ve stejné době budou Ministerstvem životního prostředí vyhlášovány aktualizace oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší).

Vhodnou formou vyhodnocení se jeví **situační zpráva**, která by byla předkládána ke konci kalendářního roku pro informaci samosprávným orgánům města a po jejím vzetí na vědomí by byla zveřejňována.

Na Koncepti budou bezprostředně navazovat dva programové dokumenty:

- Integrovaný program snižování emisí hlavního města Prahy
- Integrovaná program ke zlepšení ovzduší hlavního města Prahy

Cíle těchto programů (a také většina používaných nástrojů a opatření) budou shodné s Konceptí, proto se jeví jako vhodné **spojit roční cyklus vyhodnocování Koncepce s ročním cyklem vyhodnocování dvou výše uvedených programů**.

Stejného postupu bude možné využít i v případě **aktualizace Koncepce**, která by měla respektovat požadavky na aktualizaci programových dokumentů. **První řádná aktualizace** Koncepce by tedy proběhla, společně s aktualizací Integrovaného programu snižování emisí hlavního města Prahy, **do šesti měsíců po vyhlášení prvního Národního programu snižování emisí**, tj. cca v dubnu 2004.

Druhá řádná aktualizace (zřejmě rozsáhlejší) by proběhla, opět společně s aktualizací Integrovaného programu snižování emisí hlavního města Prahy, **do šesti měsíců po vyhlášení druhého Národního programu snižování emisí**, tj. cca v červnu 2007.

Kromě uvedených řádných aktualizací bude nutno provést **mimořádnou aktualizaci** v případě, nastane-li jedna z následujících situací:

- dojde k podstatné změně právních předpisů v oblasti ochrany ovzduší a nebo v oblastech souvisejících
- dojde k mimořádnému déle trvajícimu zhoršení kvality ovzduší
- ukáže se na základě třech po sobě následujících ročních vyhodnocení Koncepce zhoršující se trend vývoje jednoho či více indikátorů
- objeví se „nový“ problém (např. zvýšení imisní zátěže látkou, která dosud není regulována).

Mimořádné aktualizace koncepce budou rovněž prováděny současně pro Koncepti i výše uvedené programové dokumenty.

5. INFORMAČNÍ POLITIKA

5.1. Veřejná prezentace koncepce

Cílem veřejné prezentace je seznámit veřejnost na všech úrovních (obyvatele Prahy, odborníky, ale i zástupce města a městských částí) s výsledky tohoto projektu a především zahájit komunikaci v této oblasti mezi veřejností a orgány ochrany ovzduší. Přitom je nutno brát v úvahu skutečnost, že řada navržených opatření nebude často příliš populární. Nelze je proto předložit obyvatelům ve formě prostého zákazu či příkazu - jednotlivá opatření by měla být vysvětlována v dostatečném předstihu před jejich zavedením, a to vždy se zdůrazněním základních souvislostí (např. topení uhlím – produkce PAH – riziko onemocnění rakovinou) a s apelem na příkladné chování ve vztahu k vlastnímu městu. Nástroje by měly být předkládány ve vyvážené kombinaci (zpoplatnění vjezdu do centra – podpora hromadné dopravy), rovněž je vhodné zdůrazňovat vedlejší přínosy jednotlivých opatření (snížení hluchnosti a počtu nehod při omezení dopravy). Podpora informovanosti obyvatel by se měla odrazit nejen ve veřejné podpoře navržených opatření, ale i v celkovém rozšíření odpovědného přístupu k ochraně ovzduší i životního prostředí obecně.

Proto je nutné prezentovat výsledky Koncepce ve všeobecně srozumitelné formě, přístupné i laické veřejnosti. Přitom je zřejmé, že stávající dokument je pro tento účel nevhodný. Prezentace Koncepce by proto měla splňovat následující předpoklady:

- důraz na grafickou část, spíše výrazné vysvětlující obrázky doplněné stručnými komentáři,
- při prezentaci výsledků hodnocení preferovat výstupy v signální stupnici (3 – 5 stupňů v jednoduché barevné škále),
- komentáře by měly obsahovat minimum dlouhých, odborných výrazů a cizích slov a v případě jejich použití by měly být srozumitelně vysvětleny,
- zaměření na shrnutí nejzásadnější výsledky Koncepce,
- možnost získání podrobnějších údajů (u internetových aplikací přímo odkazem, u ostatních forem uvést kontakt a zdroj informací),
- koncepce by měla být prezentována spolu s navazujícími dokumenty,

Obsah prezentace by mohl být členěn např. do následujících částí:

- informace o současném i výhledovém stavu kvality ovzduší
- informace o příčinách znečištění ovzduší
- cíle ochrany ovzduší a jejich zdůvodnění
- přehled plánovaných opatření ke zlepšení kvality ovzduší a jejich zdůvodnění
- výčet očekávaných přínosů pro kvalitu ovzduší i přínosů v dalších oblastech
- komentář k očekávaným dopadům navržených opatření

Prezentace výsledků Koncepce by měla být přístupná co nejširšímu okruhu příjemců i bez jejich aktivního přístupu. Pro prezentaci přicházejí v úvahu následující možnosti:

- pravidelné tiskoviny Magistrátu a městských částí
- vývěsky na úřadech městských částí a Magistrátu
- využití projekčních ploch
- informační brožury
- zařazení do pravidelných publikací, vydávaných magistrátem, městskými částmi i jinými subjekty (MŽP ČR, ČEÚ, ČHMÚ atp.)
- informační letáky
- internetové prezentace
- prezentace v denním tisku
- prezentace na školách

Každý způsob prezentace je určen specifickému okruhu a měl by ctít specifika cílové skupiny obyvatel:

Tiskoviny města (např. Listy hl. m. Prahy) a městských částí jsou určeny široké veřejnosti. Texty v těchto médiích by měly být jednoduché a snadno pochopitelné; na druhou stranu jejich rozsah umožňuje použití a vysvětlení odbornější terminologie, větších grafických prezentací (mapy, grafy) apod. Rovněž by zde měl být věnován rozsáhlejší prostor představení záměrů města a motivování obyvatel směrem k odpovědnějšímu přístupu k životnímu prostředí města. Pro úspěch všech programových a strategických dokumentů je zásadní veřejně prezentovaná podpora vedení a politické reprezentace města, proto by bylo vhodné uvést reakci a postoj představitelů města a známých osobností, které zpřístupní téma veřejnosti.

Vývěsky na úřadech města a městských částí nejsou běžně čtené a proto jejich prvním úkolem musí být zaujmout procházejícího občana – např. výraznou barevnou prezentací, která obsahuje spíše menší množství textu. Poblíž tohoto „posteru“ může být již delší či složitější vysvětlující text; stále je však třeba pamatovat na to, že cílovou skupinou jsou lidé procházející kolem prezentace, kteří nejsou ochotni strávit před prezentací více než několik málo minut.

Prezentace na **promítacích plochách** (např. v metru) musí být ještě jednodušší a stručnější než prezentace na vývěskách. Informace je zobrazena po dobu několika sekund a je následně vystřídána další informací. Sdělení musí mít podobu snadno zapamatovatelných hesel, které uvádějí nejdůležitější informace. Tato nevýhoda je vyvážena velkým počtem oslovených příjemců. Nezbytnou součástí krátké informace

musí být i odkaz na možnost získání podrobnějších informací (např. internet, informační brožura, kontakt na příslušný odbor Magistrátu apod.).

Pro nejširší veřejnost by měl být vydán samostatný **leták** (např. tzv. „skládačka“ - formát A4, dělený přehybem na 3 díly). Leták může poskytovat základní informace v jednoduchém stylu, doplněné obrázky a grafy. Celkové množství textu by nemělo být příliš velké, hlavní důraz by měl být kladen na grafické vyjádření informací. Tento leták by měl být volně k dispozici na vybraných místech po celé Praze.

Samostatná publikace malého rozsahu ve formátu souhrnné informační brožury (10 – 30 stran) prezentující Koncepti veřejnosti by mohla přinášet komplexní informace o projektu, o jeho obsahu, výstupech a doporučeních. Takováto publikace bude směřována spíše mezi odbornou veřejnost a její náklad zřejmě nepřesáhne několik stovek výtisků. Forma i styl publikace může být poněkud náročnější, s důrazem na kvalitu, rozsah a přesnost informací. Publikace by měla být distribuována cíleně vybrané skupině příjemců, část nákladu by měla být k dispozici pro veřejnost.

Základní informace o Koncepti by se měla v každém případě objevit v **Ročence Praha – Životní prostředí**. Jedná se také o prezentaci zejména pro odbornou veřejnost a platí pro ní v podstatě stejná pravidla jako v případě samostatné informační brožury.

Prezentace na internetu by měla být rozdělena na více úrovní (mezi nimiž bude ovšem možné volně přecházet): část určená pro širší odborně vzdělanou veřejnost a prezentace pro odborníky. V první části je možné umístit jednoduché články, které budou dále odkazovat na podrobnější informace určené návštěvníkům s hlubším zájmem o věc. Je možné oprávněně předpokládat, že ten, kdo přistupuje k internetu, zamýšlí setrvat zde nějaký čas a proto je možné umístit do internetové prezentace i mapky, grafy či delší texty. Rozsáhlejší texty a pasáže by měly být příjemci poskytnuty formou stažitelných souborů (např. ve formátu pdf).

Při vytváření prezentace pro širokou veřejnost je třeba mít na paměti, že i drobné nepříjemnosti, na které uživatel narazí mohou odradit potenciální návštěvníky od delšího setrvání. Stránky by tedy měly být přitažlivé a profesionálně graficky i technicky zvládnuté. Množství a velikost grafické části je však nutno přizpůsobit technickým možnostem běžných návštěvníků stránek – pokud je načítání příliš zdouhavé, opustí uživatel stránku ještě před plným zobrazením grafické části. Pohyb v prezentaci by měl být intuitivní, je vhodné omezit hloubku odkazů maximálně na tři úrovně. Na každé stránce by měla být možnost návratu o hladinu výše a na úvodní stránku.

Po dobu několika měsíců od vytvoření prezentace by měl být na internetových stránkách magistrátu, případně městských částí umístěn výrazný odkaz na tuto prezentaci v sekci Aktuálně, případně odkaz přímo na hlavní stránce. Odkaz by měl být zveřejněn též v internetových novinách (www.praha-noviny.cz). Rovněž je nutno zajistit vzájemnou provázanost s dalšími informačními zdroji o životním prostředí (Atlas ŽP, PREMIS atd.)

Pro prezentaci projektu v **periodickém (denním) tisku** se jako nejvhodnější jeví regionální přílohy velkých deníků (například příloha Praha u MF Dnes) nebo například denník Metro. Projekt by mohl být představen jedním nebo několika články většího rozsahu, posléze by bylo vhodné představovat na stránkách těchto periodik jednotlivá opatření (přípravu, průběh, dokončení, případně zhodnocení účinnosti) formou krátkých tiskových zpráv. Tím bude mít město možnost ovlivnit názor velkého množství občanů, zejména, co se týče prosazení nepopulárních opatření.

Obdobné principy platí i pro publikaci v **internetových novinách**, z nichž se pro tento účel jeví nejvhodnější internetové noviny hl. m. Prahy (www.praha-noviny.cz). Využití jiných médií, například rozhlasu, televize není pro prezentaci tohoto projektu zřejmě vhodný nástroj.

Souhrnné výstupy koncepce na odborné úrovni a na úrovni vhodné pro obeznámenou veřejnou mohou být nabídnuty **školám** a školským zařízením jako podklad pro zařazení do vlastního vzdělávacího programu (zejména těm, které jsou zaměřeny na vzdělávání v oblasti životního prostředí).

5.2. Informování veřejnosti o jednotlivých krocích v rámci koncepce

V rámci internetové prezentace by měl Magistrát v dostatečném předstihu zveřejňovat kroky vedoucí ke zlepšení kvality ovzduší v Praze. Informace o těchto krocích by měly mít následující obsah a strukturu:

- stručná identifikace řešeného problému,
- stručná charakteristika použitého nástroje / opatření
- podrobnější popis a zdůvodnění nástroje
- očekávané přínosy na kvalitu ovzduší a přínosy v dalších souvisejících oblastech (např. hluk)
- očekávané dopady aplikace opatření a předpokládaná finanční náročnost
- předpokládané datum realizace kroku
- očekávané přínosy

Stručná charakteristika by měla být tvořena krátkým, výstižným názvem (např. „Uzavření západní větve magistrály u Národního Muzea“). V rámci podrobnějšího popisu je možné přednést důvody, které vedou město k realizaci záměru a volit text tak, aby minimalizoval nepřiměřené reakce veřejnosti. Obsah sdělení by měl dbát na

vyváženou prezentaci pozitiv a negativ záměru. Při jednostranné formulaci obsahu budí záměr dojem nepromyšlenosti a vyvolává podezření z nekorektního přístupu předkladatele. Očekávané dopady na kvalitu ovzduší je vhodné prezentovat ve vazbě na konkrétní lokality, kde dojde ke zlepšení kvality ovzduší.

U opatření probíhajících delší dobu (resp. u nástrojů trvalého charakteru) bude uvedená struktura doplněna o položky:

- dosavadní kroky
- dosažené výsledky
- příčiny případných neúspěchů dosavadních kroků,
- probíhající kroky (s uvedením termínu dokončení)
- plánované kroky (s uvedením termínu)

U opatření, která již byla realizována, by struktura mohla obsahovat položky:

- stručný popis problému, na jehož vyřešení bylo opatření zaměřeno
- stručná charakteristika opatření
- podrobnější popis včetně časového průběhu
- kroky učiněné v rámci opatření
- celková finanční náročnost
- zhodnocení zkušeností a dosažených výsledků (včetně uvedení případných selhání opatření a jejich příčin)

Celá prezentace by měla být doplněna diskusí o plánovaných opatřeních, u nichž je riziko negativního přijetí veřejností. Z ohlasů je posléze možné získat podrobnější představu o tom, které nástroje je potřeba podrobněji vysvětlovat a zdůvodňovat.

5.3. Zapojení veřejnosti do aktualizace koncepce

Podstatným prvkem přípravy dalších aktualizací Koncepce i navazujících programů bude shromáždění a vyhodnocení ohlasů veřejnosti. Vzhledem k charakteru projektu je předpokládána spíše účast odborné, nebo alespoň informované laické veřejnosti. U této skupiny lze očekávat aktivní přístup k problematice ochrany ovzduší, odborné kruhy jsou obecně schopny komunikovat i mimo speciálně organizovaný rámec. Pro shromažďování námětů pro aktualizaci Koncepce je také možné zřídit internetový portál, na němž by byly návrhy a připomínky sdělovány a komentovány. Aby však byl dodržen rámec diskuse, musí být kontrolována a řízena ze strany redakce. Stránky s touto diskusí by měly být součástí internetové prezentace celého projektu. Odkaz na diskusní fórum by měl být umístěn i na internetových novinách města. Obdobnou diskusi lze vést i na stránkách tištěných periodik města a městských částí.

Dále je možné přímo oslovit vybranou cílovou skupinu odborné veřejnosti a požádat je o jejich názor.

Samozřejmou činností je inventarizace připomínek občanů k lokálním problémům, s nimiž se v průběhu času obracejí na úřad své městské části (např. provoz jednotlivých zdrojů znečišťování, spalování tuhých paliv při vytápění apod.).

K řešení lokálních problémů je možné v rámci aktualizací Koncepce zvážit dotazníkové šetření s cílem identifikovat ty problémy, které jsou obyvateli jednotlivých částí města vnímány jako nejcitlivější. V následující aktualizaci lze navrhnout řešení těchto problémů, případně vyhodnotit jeho dopady.

Z Á V Ě R

Základním cílem zpracovatelů „Dlouhodobé koncepce ochrany ovzduší na území hl. m. Prahy“ bylo předložit jasnou, srozumitelnou, akceptovatelnou a dobře koncipovanou strategii ochrany ovzduší.

Podrobné zadání projektu, vypracované Odborem životního prostředí Magistrátu, obsahovalo cca 150 dílčích úkolů rozdělených do 17 hlavních částí. Jednotlivé úkoly byly navzájem provázány a zahrnovaly nejen problematiku snižování emisní a imisní zátěže, ale i navazující okruhy – energetiku, dopravu, územní plánování, ekonomiku, legislativní otázky, osvětovou činnost atd. Celkově je možno konstatovat, že všechny úkoly uvedené v zadání projektu byly splněny. Hlavní výsledky Koncepce jsou shrnuty v předkládané Závěrečné zprávě; dílčí výstupy z jednotlivých úkolů a další podpůrné materiály jsou uvedeny v přílohové části.

Jedním z faktorů, které významně ovlivnily zpracování Koncepce, je zásadní změna legislativy České republiky v oblasti ochrany ovzduší. Od června 2002 platí nový zákon o ochraně ovzduší, prováděcí předpisy byly vydány v srpnu 2002. Tyto předpisy přináší v řadě případů zcela nové přístupy k ochraně ovzduší a významně ovlivnily charakter projektu. Zpracovatelé Koncepce od počátku sledovali průběh přípravy zákona i navazujících předpisů a celá strategie je proto již formulována v souladu s novou legislativou.

Předkládaná Dlouhodobá koncepce ochrany ovzduší na území hlavního města Prahy obsahuje následující **základní části**:

- analýzu platných a připravovaných právních předpisů ČR a EU a relevantních koncepčních dokumentů
- analýzu vlivů na kvalitu ovzduší (stacionárních a mobilních zdrojů znečišťování ovzduší)
- analýzu současné kvality ovzduší (včetně analýzy způsobů jejího posuzování)
- modelové výpočty očekávané kvality ovzduší k roku 2010
- cíle v oblasti emisní (redukce produkovaného znečištění u zdrojů) a imisní (dodržení přijatelné imisní zátěže v území)
- využití informačních systémů a zásady informování veřejnosti
- nástroje a opatření k dosažení zadaných cílů ochrany ovzduší uspořádané do 3 variantních scénářů

- rámcový odhad dopadu realizace navržených scénářů na město, občany a podnikatele
- stanovení prioritních nástrojů a opatření pro hl. m. Prahu
- návrh optimálního scénáře ochrany ovzduší

Výsledky hodnocení, jednoznačně prokázaly, že bez přijetí dodatečných opatření nebude možné na území Prahy plošně zajistit v zákonem dané lhůtě (rok 2010) plnění imisního limitu pro některé znečišťující látky. Z těchto důvodů, a rovněž s ohledem na splnění dalších cílů Koncepce (zejména v oblasti emisní, imisní, správní a informační) byl vypracován návrh 64 nástrojů ochrany ovzduší v Praze. Jednotlivé nástroje jsou rozděleny podle typu do pěti kategorií (normativní, ekonomické, institucionální, informační a dobrovolné) a jsou uspořádány do tří variantních scénářů (souborů opatření). Byl vypracován návrh optimální varianty souboru nástrojů a podmínky pro její realizaci. Zvolený scénář by se po projednání měl stát základem strategie ochrany ovzduší na území Prahy. Současně byl vypracován soubor indikátorů, umožňujících průběžně sledovat plnění cílů Koncepce a mechanismus její aktualizace.

Předkládaná Dlouhodobá koncepce ochrany ovzduší na území hlavního města Prahy je koncipována jako zásadní strategický materiál a podkladový dokument pro přípravu programových dokumentů, které budou zpracovány na základě požadavků nového zákona o ovzduší:

- Integrovaný program snižování emisí hlavního města Prahy
- Integrovaný program ke zlepšení ovzduší hlavního města Prahy

Navazující programové dokumenty rozpracují optimální scénář Koncepce a stanoví postup aplikace nástrojů a opatření, obsažených v tomto scénáři, na detailní úrovni. V řadě případů bude tato podrobná aplikace zpracována přímo pro jednotlivé zdroje nebo skupiny zdrojů znečišťování ovzduší.